

Volanda iznāciens Valmierā

"Meistara un Margaritas" iestudējumam pietrūkst dramaturģiskās likumsakarības balstītas virziendarbības

NORMUNDS AKOTS /Latvijas Avīze "Kultūrzīmes" 6.10.15./

Vērojot prominentās publikas pieplūdumu pirmizrādē, neviļus bija jāatzīst, ka pirmais Volanda uznāciens Latvijā ticis gatavots ar vērienu. Iestudēt tādu literatūras šedevru kā "Meistars un Margarita" ir izaicinājums, kas no režisora prasa profesionalitāti un labi pamatotu iekšējo motivāciju. Visu Bulgakova romānu pārceļ uz skatuves nez vai mūsu apstākļos būs iespējams, tā struktūru vienalga nāksies lauzt un, nepazaudējot romāna ideju, vietā radīt savējo. Un kas pats grūtākais – autora loģiku vajadzēs nepārtraukti konfrontēt ar savas ieceres veidoto sakarību ķēdi tā, lai skatītājs starp tām nesajustu disonansi un abas uztvertu kā organisku savijumu, kas iezīmē jaunu skatu punktu vai perspektīvu.

Spriežot pēc režisores piezīmēm programmiņā, Indra Roga pie šī aspekta strādājusi ļoti nopietni un izveidojusi kaut ko līdzīgu vēsturiski teorētiskai bāzei, kas šķietami sagatavo skatītāju izrādes galveno varoņu rīcības pareizai izpratnei. Diemžēl tieši ar šo "pareizo izpratni", kuru režisore vienādo ar reliģiski ievirzītiem Volanda darbības skaidrojumiem un vērtējumiem, sākas arī visas iestudējuma problēmas. Kāpēc, piemēram, man tā saucamais "Volanda evaņģēlijs" būtu jāuzskata par melīgu Pilāta apoloģiju vai kritušajā eņģelī iemiesota ļaunuma mēģinājumu sevi attaisnot? Ja Dievs radījis šo pasauli, tad arī labais un ļaunais tajā ir viņa radīti, un Poncijs Pilāts varbūt tikai pildīja Dieva gribu, lai piepildītos Bībeles pareģojumi par Mesijas atnākšanu. Taču negrimsim teoloģiskos disputos, dabā ļaunuma nav un ārpus cilvēka tas nepastāv. Toties ir apstākļi, kas determinē mūsu eksistenci un situācijas, kurās pastāv izvēle ar režisores minēto "Kanta sekundti". Un šajā sekundē ir ietverta visa mūsu brīvība, un tajā atklājas viss mūsu gara spēks un vājums.

Meistars ir uzrakstījis romānu par Ponciju Pilātu, taču staļiniskā režīma pakalpiņš kritiķis Latunskis to nosauc par buržuāzisku un Krievijā npublicējamu. Tas salauž rakstnieku, viņš mēģina romānu sadedzināt un nonāk psihiatriskajā slimnīcā, bet ar mīlošās Margaritas un Volanda palīdzību romāns tomēr tiek izglābts un rakstnieks beigās iemanto mūžīgo mieru. Viena no "Meistara un Margaritas" sižeta līnijām, kurā Bulgakovs pauž pats sava likteņa peripetijas. Tā balstās uz nesaudzīgas satīras pilnu Maskavas māksliniecišķi literārās vides atainojumu, un Volands pieder pie tiem spēkiem, kas palīdz autoram atmaskot šo viduvējību pārņemto birokrātisko sabiedrību. Viss sākas pie Patriarhu dīķiem, kur MASLITASA priekšsēdētājs Berliozs un dzejnieks Ivans Bezpajumtnieks satiek Volandu. Sarunās iepriekšpareģotā Berliozs nāve iegriež dīvainu, mistikas pilnu notikumu karuseli, kurā viens pēc otra atklājas visi ap Meistara romānu savītie intrigu pavedieni.

Izrādē iekļaujamo Bulgakova romāna epizožu skaits ir ierobežots, sižeta pārlēcieni dramaturģijā vienmēr ir neizbēgami, taču bēdīgāk šoreiz ir tas, ka to atlases princips uz skatuves izskatās visai haotisks. Cilvēkiem, kas nepārzina romānu, pāriet gandrīz pusizrādē, līdz viņi tiek skaidrībā, kas šeit vispār notiek un kas ir šie saraustītajās replikās darbību imitējošie personāži. Jāņa Znotiņa atveidotā Volanda uznāciens gan ir nedaudz iepauzēts un var just, ka aktieris ir centies atrast kādas intriģējošas iezīmes sava tēla rīcības izpaušmēs, tomēr velnišķīgajai spēlei uz skatuves pietrūkst mūžīgā pieredzē bāzētas pārākuma apziņas, kuru Volands veikli slēpj aiz korektas uzvedības un nevainojamām manierēm. Ja režisore iestudējumu

konceptuāli veido kā Volanda evaņģēliju, kam publikā vajadzētu raisīt noteiktu attieksmi pret ļauno spēku mēģinājumu sevi reabilitēt kristietībai būtiskos vēstures momentos, tad Volanda skatuviskajām aktivitātēm ir pazudusi tik nepieciešamā spēja pārliecināt. Pēc aktiera intervijā ("KDi", 20.10.2015.) izlasītā, ka Bulgakova romāns ir pamatīgs trilleris, gan jāteic, tas nepārsteidz. Arī Volandu apkalpojošā maģijas virtuozu kolorītā svīta ar īpaši dzirkstošiem aktieriskās fantāzijas uzplaiksnījumiem izrādē neizceļas. Uzstāšanās varietē ir pārvērtusies par vienkāršu Begemota skraidīšanu ar sieviešu apakšveļu rokās, bet grandiozā pilnmēness balle pie Sātana savās scēniskajās variācijās ar video pielikumiem kļuvusi tik pieticīga, ka šodien to spēj "pārspļaut" jebkurš mūsu dzelzceļa ierēdnis.

Nedaudz veiksmīgāk izrādes audumā režisorei izdevies ieaut Meistara lomu. Ivo Martinsons ar atturīgu skatuvisko eksistenci sev atvēlētajās epizodēs ir pamanījies satvert vienu otru būtisku momentu no autora neapskaužamā likteņa, vienīgi viņam nav pienācīgas pretspēlētājas. Scēniskā ziņā daudz izvērstākā Margaritas loma šoreiz ir palikusi tikai vizuāli paspīlgtinātas jēdzieniskās zīmes līmenī. Elīna Vāne to nepiepilda ne ar mīlestību, ne ar sievietes dabā ieslēpto raganisko elementu. Otra "Meistara un Margaritas" sižeta līnija ir stāsts par Romas prokuratora dalību un lomu Jēzus liktenī un pēc loģikas tai vajadzētu būt režisoriskās uzmanības centrā. Skatuviski tā tiek pasniegta kā dažādu personāžu mutēs ielikts Meistara romāna fragmentu lasījums ar atsevišķām ilustrācijām. Lai arī Tāivaldis Lasmanis dara, ko spēj, Pilāta izvēles sekundi un vēlākās dvēseles mokas šī pieeja neatsedz, bet prokuratora sapnis līdz izrādei nemaz nav nonācis. Pati svarīgākā atziņa, ko šajā sižeta līnijā ielicis Bulgakovs, – glēvums ir visbriesmīgākais cilvēka netikums –, paslīd garām bez akcenta, jo neatbilst režisores konceptam un tās atgriezeniskā iedarbība uz pirmo sižeta līniju izpaliek.

Indras Rogas vēlme atklāt mums savas pārdomas par ļaunuma iracionālo dabu ir dāvājusi valmieriešu publikai teatrālu iespēju ieskatīties Bulgakova izcilākajā un sarežģītākajā romānā. Tikai pēc pirmizrādes avīzes ierobežotajā formātā pateikt visu par iestudējuma veiksmēm un neveiksmēm, protams, nevar. Izrāde iespēlēsies, pieslīpēsies, kaut ko droši vien pamainīs arī režisore, taču pirmais iespaids ir tāds, ka Rogai īsti neizdodas pakļaut materiālu savam konceptam. Viņas skatījuma uzslāņojums romānam, kas vieniem varētu būt pieņemams, citiem apšaubāms, nerod pienācīgu rezonansi pašas veidotajā iestudējuma struktūrā. Izrāde nīrb no aktieriski labāk vai sliktāk nospēlētām romāna epizodēm, bet tām akūti trūkst dramaturģiskās likumsakarībās balstītas virziendarbības. Zaudētājos paliek iestudējums, jo Bulgakova romānu katram tikpat reiz būs jāizlasa pašam.

PUBLICITĀTES (MATĪSA MARKOVSKA) FOTO

Skats no Valmieras Drāmas teātra iestudējuma "Meistars un Margarita".

UZZIŅA

Mihails Bulgakovs, "Meistars un Margarita", Volanda evaņģēlijs 3 cēlienos Valmieras Drāmas teātrī

Režisore Indra Roga, scenogrāfs Mārtiņš Vilkārsis, kostīmu māksliniece Anna Heinrihsone.

Lomās: Jānis Znotiņš, Ivo Martinsons, Elīna Vāne, Tāivaldis Lasmanis, Imants Strads, Mārtiņš Meiers, Kārlis Neimanis u. c.

Nākamās izrādes: 24. oktobrī, 6. novembrī.

VĀRDS SKATĪTĀJIEM

Arvīds: "Indras Rogas uzdrīkstēšanās un sapratne, ka Valmieras aktieri to spēs, ir radījuši Latvijas teātru vēsturē nepieredzēti izcilu uzvedumu. Paldies!"

Zane: "Grūti kaut ko pateikt. "Meistars un Margarita" vienkārši ir jāredz katram pašam. Tāpat kā jāizlasa grāmata. Man ļoti patika, taču aiz muguras sēdēja pavecāks pāris, kuri diezgan skaļi pauda savu sašutumu. Pēc otrā starpbrīža viņu vietas bija tukšas."

Elvīra: "Sen nav redzēta tik spoža izrāde gan no saturiskā, gan vizuālā viedokļa. Sātana komandas piedzīvojumi un Jāņa Znotiņa Volands, Elīnas Vānes Margarita un Ivo Martinsona Meistars izcili pierādīja gaismas un tumsas, ļaunā un labā līdzāspastāvēšanu un mijiedarbību."

Anita un Dace: "Esam paaudze, kas jauno grāmatu izlikšanas dienās pie Valmieras grāmatnīcas garu garo rindu sākām izstāvēt jau no sešiem rītā. Arī – kad pārdošanā bija "Meistars un Margarita". Visu laiku šķīta, vai tad patiešām neviens teātris neiedrošināsies uzvest šo lugu. Sagaidījām, un uzvedums ir izcils."

Edgars: "Izrādē uz skatuves ir dzīves un nāves, labā un ļaunā mijiedarbība, reizē pierādot, cik viegli ir manipulēt ar tautu, to psiholoģiski ietekmēt."

Vizma: "Man patika, taču brīžiem bija par skaļu. Jebkurā gadījumā liels paldies Indrai Rogai un visiem aktieriem, ne tikai galveno lomu tēlotājiem."